

9. Зимняя И. А. Психология обучения неродному языку / И. А. Зимняя. – М. : Русский язык, 1989. – 222 с.
10. Каган М. С. Мир общения: Проблема межсубъектных отношений / М. С. Каган. – М. : Политиздат, 1988. – 319 с.
11. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Г. С. Костюк ; за ред. Л. М. Проколенко. – К. : Радянська школа, 1989. – 608 с.
12. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев. – М. : Политиздат, 1977. – 280 с.
13. Леонтьев А. Н. Избранные психологические произведения : в 2-х т. / А. Н. Леонтьев. – М. : Педагогика, 1983. – Т. II. – 318 с.
14. Леонтьев А. А. Педагогическое общение / А. А. Леонтьев. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – Москва-Нальчик : Эль-Фа, 1996. – 95 с.
15. Леонтьев А. А. Психоллингвистика / А. А. Леонтьев. – Л. : Наука, 1967. – 118 с.
16. Мельничайко В. Я. Творчі роботи на уроках української мови. Конструювання. Редагування. Переклад : посіб. для вчителів / В. Я. Мельничайко. – К. : Радянська школа, 1984. – 223 с.
17. Русский язык. Энциклопедия / [гл. ред. Ф. П. Филин]. – М. : Советская энциклопедия, 1979. – 432 с.
18. Струганец Л. Культура мови: Словник термінів / Л. Струганец. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2000. – 87 с.
19. Философский энциклопедический словарь / [редкол. : С. С. Аверичев, Э. А. Араб-Оглы, Л. Ф. Ильичев и др.]. – 2-е изд. – М. : Сов. энциклопедия, 1989. – 815 с.

Аннотация

М.И.Крыськив

Культура речи как условие успешного общения

В статье изложены основные теоретические положения о формировании компетенции речевой личности, готовой к общению в процессе профессиональной деятельности. Подробно описаны виды речевой деятельности в устной и письменной форме – восприятие и продуцирование высказываний, условия успешного общения, а также необходимые качества речи.

Ключевые слова: *речь, речевая деятельность, речевая культура, речевая компетентность, речевая культура.*

Summary

М.У.Krys'kiv

Culture of Speech as a Condition of Successful Education

The article deals with the main theoretical principles of the personality speech competence formation who is able to communicate at the process of professional occupation. The types of speech occupation in oral and written form including perception and production of sayings, reasons of successful communication and necessary principles for speech are identified.

Key words: *speech, speech occupation, speech competence, speech culture.*

Дата надходження статті:

„5” квітня 2011 р.

УДК 37.014 (045)

Б.С.КРИЩУК,

викладач

(м.Хмельницький)

Внесок товариства „Просвіта” у становлення системи дошкільного виховання на Поділлі (1918–1920 рр.)

У статті здійснено аналіз становлення системи дошкільного виховання на Поділлі в 1918-1920 рр. та окреслено участь подільських просвітян у цьому процесі. Вказано на діяльність подільської „Просвіти” та її співпрацю з іншими культурно-освітніми інституціями і місцевою владою щодо організації освіти та виховання дітей дошкільного віку.

Ключові слова: *товариство „Просвіта”, дошкільне виховання, Поділля, дитячі садки, захоронки, А.Животко, товариство імені Песталоцці.*

Постановка проблеми у загальному вигляді... Історико-педагогічні дослідження у нових умовах, в умовах державної незалежності України, набувають все більшої вагомості. На думку провідних науковців Національної академії педагогічних наук України, „осмислення, реконструкція історико-педагогічного процесу, пізнання його закономірностей є необхідною умовою розвитку педагогічної науки і практики” [14, с.7]. До основних проблем історико-педагогічних досліджень на сьогодні відносять розвиток національної школи, етнокультурні засади розвитку освіти, дитинство як об’єкт історико-педагогічного знання, генезу теорії та практики освіти і виховання й ін. [14, с.7].

Особлива увага сьогодні звертається на дослідження розвитку освіти та культури в період Української революції (1917–1920 рр.). Як зазначає О.В.Сухомлинська, „за роки існування Української держави було сформовано національну шкільну політику, з’явилися перші контури національної системи освіти й виховання. Українські педагоги працювали над науково-методичним забезпеченням

навчально-виховного процесу в школі – створювали національні підручники, працювали над упровадженням українознавства, народознавства, краєзнавства в педагогічний процес” [16, с.11].

Саме тому актуальним є вивчення культурно-освітньої діяльності різноманітних товариств, організацій, спілок, які своїм завданням ставили поширення освіти та культури серед широких верств населення. Не виключенням є товариство „Просвіта”, котре здійснювало широку культурно-просвітницьку діяльність.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання даної проблеми... Аналіз джерельної бази засвідчив, що діяльність товариства „Просвіта” як в Україні, так і на Поділлі, є актуальною науковою проблемою. Зокрема, питанням функціонування „Просвіт” в Україні присвячені праці Л.Бадеевої, Р.Гарата, О.Германа, С.Зворського, І.Зуляка, Г.Кучерова, О.Лисенка, О.Малюти, Н.Опанасенко, О.Яцини. Діяльність товариства „Просвіта” на Поділлі стала предметом спеціальних наукових розвідок В.Лозового, Г.Кучерова, В.Мацька, Є.Назаренка, Є.Сохацької та ін.

Окремі аспекти розвитку системи дошкільного виховання на Поділлі та участі у ньому сільських „Просвіт” в 1917–1920 рр. розкрито у статті Г.Кучерова [13]. Як зазначає автор, на відміну від західної Європи та США, у царській Росії рівень розвитку дошкільного виховання у сільській місцевості було зведено до мінімуму, зокрема, в Україні нараховувалось всього 47 дитячих садків [13, с.33]. Справа організації дошкільного виховання на Поділлі розкривалася й безпосереднім учасником та організатором освіти дітей дошкільного віку, просвітянином А.Животком на шпальтах періодичної преси – у виданнях „Село” [5], „Трудова громада” [6] та ін.

Питання ж розвитку освіти, і дошкільного виховання зокрема, на сьогодні потребує більшої уваги, оскільки це дасть змогу забагати новими знаннями історико-педагогічну науку.

Формулювання цілей статті... Метою статті є розкриття внеску товариства „Просвіта” у становлення системи дошкільного виховання на Поділлі (1918–1920 рр.).

Виклад основного матеріалу... Про важливість організації системи дошкільного виховання та участі у ньому „Просвіт” наголошувалось у резолюції освітянського з’їзду, що відбувся в м. Київ 20–23 вересня 1917 р.: „При всіх „Просвітах” потрібно заснувати „Рідні хати” (Народні дома). При кожній „Рідній хаті” повинен бути дитячий садок. Для підготовки юнацтва до роботи в дитячих захистках, треба в Києві та на місцях позаводити курси дошкільного виховання” [7, с.4]. Окрім цього, варто зауважити, що справа організації дошкільного виховання знайшла своє відображення і в статутах товариств „Просвіта” Поділля досліджуваного історичного періоду, в яких зазначалося, що товариства відкривають дитячі садки, захистки, організують різноманітні дитячі вечори. На думку провідного діяча та організатора дошкільного виховання на Поділлі в окреслений період, члена товариства „Просвіта” А.Животка, „дитячі садки” – це той шлях, який веде до виховання свідомого громадянства, до виховання і закладання глибокого почуття любові до рідного краю, до рідного люду” [7, с.5].

Товариство „Просвіта” та місцева подільська влада приділяли велику увагу розвитку початкової та середньої, вищої освіти. Окрім цього, вони докладали значних зусиль щодо становлення системи дошкільного виховання на Поділлі. Так, у Кам’янці-Подільському спільними зусиллями створили перший в Подільській губернії дитячий садок. В.Б.Стецюк наводить слова сучасника досліджуваних подій: „Дітей одвідує садок в середньому – 30 душ. В більшості це – діти бідноти. При садкові діти отримують чай з хлібом і гарячий сніданок... Садок не перериває своєї роботи й на зиму. А щоби дати можливість дітям найбіднішої родини одвідувати садок взимку, Управа постановила видати на взування і одіж дітей 2500 карб.” [15, с.161]. Таким чином, відвідування дитячих дошкільних закладів було доступним навіть для дітей незаможних верств населення.

Здійснюючи заходи з дошкільного виховання, просвітяни Поділля звертали увагу на важливість ознайомлення з передовим педагогічним досвідом зарубіжжя та видавництво власними силами підручників, дитячих книжок і часописів, підтримку місцевої ініціативи створення дошкільних закладів. За їхніми планами, в кожному повіті Поділля необхідно було відкрити щонайменше по 3 дитячих садки й по 5 захоронок. Така кількість дитячих закладів забезпечила б мінімальні потреби населення [11, с.43].

Позитивним є те, що дошкільна освіта впроваджувалася не лише в Кам’янці-Подільському, а й у селах губернії. Так, подільська „Просвіта” у кількох найближчих селах відкрила дитячі садки, а в Кам’янці-Подільському – передшкілля. Щоб забезпечити ініціативу знизу для підготовки ґрунту на місцях, на вчительських курсах читалися реферати про потребу та форми дошкільного виховання. Вчителям було доручено провести бесіди з батьками, зокрема матерями дітей, щодо залучення до дошкільного виховання [17]. З метою покриття витрат на утримання дошкільних закладів „Просвіти” влаштовували вистави, гуляння, концерти. Окрім цього, просвітянам вдалося частково вирішити й досить гостру на той час проблему – проблему дитячого харчування. Важливо відмітити, що у справі дошкільного виховання досить гостро стояло питання забезпечення навчального процесу дошкільників необхідною літературою, одним із шляхів розв’язання якого був збір пожертв від громадянства.

Великого державного значення справі дошкільного виховання надавав однойменний відділ при Подільській губернській народній управі, який на підставі постанови Земського зібрання від 22 квітня 1918 р. розпочав здійснювати систему заходів щодо організації дошкільного виховання на Поділлі. Управа вважала за необхідне працювати у тісному зв'язку з товариством „Просвіта”, головною метою співпраці визначаючи заснування дитячих садків, захоронок та ін., де могли би діти розвиватись як з боку фізичного, так і з боку морального [3]. У контексті цього відділ дошкільного виховання звернувся до просвітян з метою з'ясувати, який погляд товариство „Просвіта” має на працю в напрямі дошкільного виховання; що зроблено і чи маєтсья на думці зробити щось в цьому напрямі; чи має „Просвіта” які-небудь кошти для заснування дитячих садків чи захоронок; чи вживались заходи, щоб роз'яснити селянам чи громадянам про значення дошкільного виховання і чи планує товариство „Просвіта” заснувати такий дитячий садок; яке відношення до цього селян і т.п. Загалом, українську владу досліджуваного періоду цікавило питання створення певних типів дошкільних закладів. У цей час передбачалося функціонування дошкільних закладів двох типів: 1) садок; 2) захисток. У першому з них діти перебували протягом 2,5 годин щодня. У другому – протягом „цілого робочого дня матері” [13, с.34].

Одним із чільних діячів „Просвіти”, який доклав чи не найбільше зусиль до становлення системи дошкільного виховання в краї, був Аркадій Петрович Животко. Дослідник його біографії Ю.Калічак позиціонує А.Животка як „одного із фундаторів національного дошкільного виховання” [10, с.139], що не є перебільшенням і його ім'я, безперечно, можна ставити поряд із іменами провідних діячів в галузі дошкільного виховання. Видатний педагог і організатор освіти в Україні С.Русова уважно стежила за діяльністю та публікаціями свого колеги на педагогічну тематику, часто відгукуючись на них своїми рецензіями, та порівнювала українського вченого з Й.Песталоцці, називаючи А.Животка „відомим педагогом, що всією щирою любов'ю до дітей нагадує великого швейцарського педагога” [18, арк.3].

Педагогічний досвід А.Животка, за твердженням Ю.Калічака, є актуальним і в теперішніх умовах розвитку українського дошкільня” [10, с.140]. Так, на думку А.Животка, який був не лише талановитим педагогом, організатором освіти, а й чудовим методистом, „серед приладів, що до виховання, серед тих засобів, через які ми мусимо провадити виховання, найважливіше місце займають дитячі книжки” [8]. З метою більш ефективного дошкільного виховання дітей, він радив для використання батьками такі: *Білоусенко О. Баю-баю.* – Читанка для маленьких дітей; *Дід та баба.* – Казочка; *Дзель-бом.* – Збірник віршів, пісень для дітей дошкільного віку; *Коваленко Г. Рідна хата.* – Збірничок для маленьких діток; *Мальовані казки:* 1) ріпка, 2) Коза дєреза, 3) Кривенька Качечка, 4) Читанка, 5) Кобзарик; *Мітрусь.* – Книжка діткам для розваги; *Казки:* 1) Чижикове весілля, 2) Як гриби зібрались воювати; „*У неволі*”. – Казка-переказ; *Мамін-Сібіряк.* „*Ворона і канарик*”. – Казка; „*Півник і Курочка*”. – Казка; „*Рябі Вівиці*”. – Казка; *Іван Франко. Казки:* 1) Лис Микита, 2) Лисичка кума”, 3) Вернигора, 4) „Іжак та заяць”; *О.Білоусенко.* – Переробка казки Колобок; *Тодосів. Півник та Курочка.* – Казка; *Дитяча Розвага.* – Збірник ігор, руховок, співів для дітей дошкільного віку [8].

Важливим аспектом діяльності дошкільних установ було питання формування патріотизму та національної свідомості. Важлива роль у цьому процесі відводилась товариству „Просвіта”. О.Животко зазначала, що „приклад де яких сел показує, що кинуте в землю зерно не загинуло даром, і за короткий останній час рідне Поділля починає покриватися „дитячими садками” (Кам'янець, Жванець, Баговиці). Звичайно, ці „садки” не довго б проіснували, як би „Просвіти” поруч з другими установами не прийшли їм на допомогу, що до утримання. ...Але мало улаштувати дитячий садок, обов'язок „Просвіт” є пильно стежити за національним напрямком виховання, утворити найкращі умови для духовного розвитку дітей” [9]. Окрім цього, авторка наполягала на улаштуванні майданів, літніх селянських захистків, ясел як одного із шляхів, що нівелює негативний вплив на виховання дошкільника з боку вулиці та, іноді навіть, і сімейного оточення [9, с.9].

Досить непогано дошкільне виховання здійснювалося і в селах губернії. Зокрема у с.Баговиця Кам'янець-Подільського повіту дитячий садок було відкрито в листопаді 1918 р. Найбільшу роль у його відкритті відіграло товариство „Просвіта” [1, с.23]. Батьки дітей ставилися до дитячого садка надзвичайно позитивно, оскільки самі бачили, як розвиваються та виховуються їхні діти. Цікавими були форми роботи з дошкільнятами: „Діти приходячи до садку, розповідають як то кожного дня їх старші брати та сестри просять розповісти нову казочку, чи то віршик, який вони вивчили в садку. Заслуховуються такими оповіданнями про проведений день та оповіданнями своїх діток і батьки. В садку діти займаються співами, малюванням, ріжними іграми, ліпкою, виробами ріжними, як з паперу, так і з дерева, вчать легенькі віршики, старші вчать потроху рахувати та читати, оповідають казки, які діти переймають і під час переводять до ігр” [1, с.23-24].

Систему дошкільного виховання охоплювали й заходи, приурочені до відзначення пам'яті видатних українців. Так, відділ дошкільного виховання Подільської губернської народної управи у своєму заклику „До дитячих садків, дитячих захистків, притулків та Т-в „Просвіта” просив усіх, хто близько стоїть до дітей (дитячі садки, захистки і т.д.), а також всі громадські організації вжити всіх

заходів, аби свято Тараса Шевченка було відсвятковано і дітьми, для того необхідно було влаштувати читання, вечірки, концерти, урочисті походи дітей зі співом і т.д. Важливу роль у цьому відводилося товариству „Просвіта” [2].

Коли на початку червня 1919 р. у Кам'янці-Подільському утворився центр Української Народної Республіки, розпочалася активна діяльність уряду, в тому числі і міністерства освіти УНР. На цей час перед міністерством освіти стояли такі завдання: 1) дерусифікація шкіл на Поділлі; 2) вироблення для шкіл такої програми, яка б відповідала новим вимогам педагогіки та життя; 3) забезпечення школи українськими підручниками; 4) поглиблення праці на полі дошкільного виховання та позашкільної освіти” [12, с.166]. У справі позашкільної і дошкільної освіти урядові структури продовжували працювати у тісному контакті з органами місцевого самоврядування та громадськими культурно-освітніми інституціями. Так, у кінці березня 1919 р. відбулося друге зібрання Губернської народної ради в справі організації дошкільного виховання на Поділлі [4]. Питання виховання дітей було у полі зору і загальнодержавних органів влади. У січні 1919 р. в Києві розпочав роботу Всеукраїнський з'їзд діячів позашкільної освіти і дошкільного виховання, на якому міністр освіти І.Огієнко у своєму виступі сказав про необхідність усіма способами підтримувати дошкільне виховання як галузь освіти, він зазначив також, що дошкільне виховання „мусить стати на шлях державно-громадський, а працівники дошкільних закладів мають бути прирівняні до державних службовців” [13, с.34]. Таким чином, не лише місцева влада, а й загальнодержавні органи управління всіляко намагалися сприяти розвитку системи дошкільного виховання в Україні. З приходом радянської влади справа організації дошкільних закладів не припинилася.

Варто зазначити, що весною 1919 р. зусиллями А.Животка та працівників відділу дошкільного виховання, які заручились підтримкою народної управи, у Кам'янці-Подільському запрацювали перші на Поділлі місячні курси дошкільного виховання, куди зараховували осіб із середньою освітою та випускників учительських семінарій. З перших днів тут навчалось 18 слухачів, але свідоцтва про їх закінчення 16 червня 1919 р. отримали лише 11 осіб, з яких шестеро одразу ж приступили до роботи з дітьми. Програма курсів складалася з лекцій на такі теми: „Історія дошкільного виховання”, „Сповідання”, „Забави” (лектор А.Животко), „Головні засади дошкільного виховання” (С.Русова), „Ручна праця” (С.Блехер), „Співи” (І.Москвичів). Окрім того, для слухачів курсів проводилися практичні заняття в дошкільних установах [11, с.46].

Висновки... Таким чином, проведене нами дослідження дає підстави стверджувати, що товариство „Просвіта” Поділля відіграло важливу роль у становленні системи дошкільного виховання на Поділлі в 1918–1920 рр. Окрім участі у відкритті закладів дошкільного виховання, просвітяни прагнули у процесі виховної роботи з дітьми формувати патріота, прищеплювати риси українця, формувати ментальність українця, і вважали, що це дасть найкращі плоди саме з раннього дитячого віку, а діти є тим самим ґрунтом, основою, на якому виросте здорова, вільна країна.

Перспективи подальших досліджень... До перспектив подальших досліджень відносимо розкриття ролі товариства „Просвіта” у відкритті початкових та середніх навчальних закладів на Поділлі, а також внесок подільських просвітян у процес організації освіти неписьменних та боротьбу за поширення україномовного навчання на теренах подільського краю.

Список використаних джерел та літератури:

1. Дитячий садок в с. Баговиці Кам'янецького повіту на Поділлі // Село. – 1919. – № 7. – 19 лютого. – С. 23–24.
2. До дитячих садків, дитячих захистків, притулків та Т-в „Просвіта” // Село. – 1919. – № 8. – 24 лютого. – С. 7–8.
3. До товариств „Просвіта” // Село. – 1919. – № 9. – 4 березня. – С. 7.
4. Дописи // Життя Поділля. – 1919. – 1 квітня. – № 86. – С. 4.
5. Животко А. Біля дитини / Аркадій Животко // Село. – 1918. – №№ 34–35. – 19 вересня. – С. 8–10.; Животко А. Просвіта і діти / Аркадій Животко // Село. – 1918. – №№ 38–39. – 5 жовтня. – С. 3–5.; Животко А. Що читати нашим дітям / Аркадій Животко // Село. – 1918. – №№ 40–41. – 15 жовтня. – С. 8.; Животко А. Що таке дитячі захоронки / Аркадій Животко // Село. – 1919. – № 8. – 24 лютого. – С. 5–7.
6. Животко А. З життя Товариства ім. Пестальоці / Аркадій Животко // Трудова громада. – 1919. – № 40. – 17 серпня; Животко А. Дитяча праця / Аркадій Животко // Трудова громада. – 1919. – № 67. – 24 вересня; Животко А. Т.О.Д.У. / Аркадій Животко // Трудова громада. – 1919. – № 19(104). – 12 листопада.
7. Животко А. Просвіта і діти / А. Животко // Село. – 1918. – №№ 38–39. – 5 жовтня. – С. 3–5.
8. Животко А. Що читати нашим дітям / Аркадій Животко // Село. – 1918. – №№ 40–41. – 15 жовтня. – С. 8.
9. Животко О. Роля „Просвіт” у дошкільному вихованню / Олександра Животко // Село. – 1919. – № 6. – 15 лютого. – С. 7–9.
10. Калічак Ю. Педагогічна діяльність Аркадія Животка на Поділлі / Юрій Калічак // Людинознавчі студії : зб. наук. праць Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка. Серія : Педагогіка. – 2010. – Вип. 21. – С. 139–151.

11. Коваль В. В. Аркадій Животко: Кам'янецькі сторінки біографії / В. В. Коваль // Освіта, наука і культура на Поділлі : зб. наук. праць. – Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2007. – Т. 10 : Матеріали шостого круглого столу „Культура, освіта і просвітницький рух на Поділлі”. – С. 40–50.

12. Коваль В. В. Кам'янець-Подільське товариство дошкільного виховання ім. Песталоцці (за матеріалами періодичних видань 1919 року) / В. В. Коваль // Освіта, наука і культура на Поділлі : зб. наук. праць. – Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2002. – Т. 2. – С. 141–146.

13. Кучеров Г. Дошкільне виховання та участь у ньому сільських „Просвіт” Поділля (1917–1920 рр.) / Геннадій Кучеров // Хмельниччина: Дивокрай. – 2006. – № 1–2. – С. 33–35

14. Основні напрями досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні / упорядники І. Ю. Регейло, Л. М. Смола ; відп. за випуск В. І. Луговий, М. І. Бурда. – К. : Педагогічна думка, 2008. – 47 с.

15. Стецюк В. Б. Земства та „Просвіти” Правобережної України в період національно-демократичної революції 1917–1920 рр. / В. Б. Стецюк // Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету: Історичні науки. – Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2005. – Т. 15 : На пошану професора Л. В. Баженова. – С. 159–165.

16. Сухомлинська О. В. Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем / О. В. Сухомлинська. – К. : А.П.Н., 2003. – 68 с.

17. Центральний державний архів-музей літератури і мистецтв України. – Ф. 39 (Фонд Шульмінської (Пашенко) Олімпіади Михайлівни). – Оп. 12. – Спр. 12.

18. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. – Ф. 3560. – Оп. 1. – Спр. 63. – Арк. 1–124.

Анотація

Б.С.Кришчук

Вклад общества „Провита” в становление системы дошкольного воспитания на Подолье (1918–1920 гг.)

В статті здійснено аналіз становлення системи дошкільного виховання на Подольє в 1918–1920 гг. і определено участие подольских просветителей в этом процессе. Указана деятельность подольской „Провиты” и ее сотрудничество с другими культурно-образовательными учреждениями и местной властью в плане организации образования и воспитания детей дошкольного возраста.

Ключевые слова: общество „Провита”, дошкольное воспитание, Подолье, детские сады, захоронки, А.Животко, общество имени Песталоцци.

Summary

B.S.Kryshchuk

Contribution of the Society „Prosvita” into the Formation of Pre-School Education in Podillia (1918–1920)

The analysis of formation of the system of pre-school education in Podillia in 1918–1920 is done in the article, participation of Podillia enlighteners in this process is determined. Activity of Podillia „Prosvita” and its cooperation with other cultural and educational institutions and local authorities in terms of organization of education and upbringing of preschool children is indicated.

Keywords: society Prosvita, pre-school education, Podillia, kindergartens, „zakhoronky”, A.Zhivotko, society named after Pestalozzi.

Дата надходження статті:

„4” березня 2011 р.

УДК 910.1 (078)

В.І.КУДИРКО,

проректор

(м.Дніпропетровськ)

Картографічні поняття про умовність карт в шкільному курсі загальної географії

У статті розглядаються проблеми вивчення в школі мови карти – умовних знаків як елемента людської культури та особливості вироблення в учнів уміння бачити за умовними позначеннями реальну дійсність. Автор аналізує традиційні підходи щодо формування картографічних понять про умовність карт в шкільних курсах географії і пропонує нові підходи до удосконалення змісту та методики їх вивчення.

Ключові слова: умовні знаки, мова карти, картографічні поняття, способи картографування, географічний образ території, картографічна освіта.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Використання умовних знаків – головна властивість, яка відрізняє карту від багатьох інших графічних моделей, таких, наприклад, як аеро- і космічні знімки, панорами, пейзажі. Знаки на карті – це елементи зображення, що сприймаються зором, які умовно представляють процеси і явища оточуючого світу, їх місце розташування, якісні і кількісні характеристики, структуру, динаміку і т.п. Знакова система, яка включає умовні знаки, способи зображення, правила їх побудови, вживання і читання, становить мову карти. За висловом О.М.Берлянта, мова карти – видатний винахід людства, вона є важливим елементом людської культури і цивілізації. В усі часи мова карти не тільки забезпечувала зберігання і передачу